

*До спеціалізованої вченої ради Д.11.737.01
у Донецькому державному університеті
внутрішніх справ*

*м. Кропивницький,
вул. Велика Перспективна, 1*

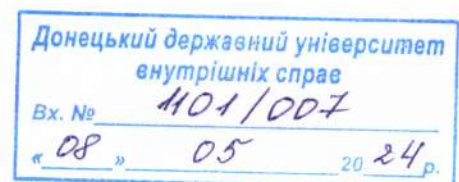
Відгук

офіційного опонента, доктора юридичних наук, професора Конопельського Віктора Ярославовича на дисертацію Ковальчука Володимира Степановича за темою «Кримінально-процесуальні засади запобігання правопорушенням у сфері виконання покарань України», подану на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.08 – кримінальне право та криминологія; кримінально-виконавче право

Дисертація В. С. Ковальчука є рукописом, який складається з анотації (сторінки 2-12 цієї роботи); списку опублікованих праць за темою дисертації (сторінки 13-16); змісту (сторінки 17-18); переліку умовних позначень (сторінка 19); вступу (сторінки 20-30); трьох розділів, що містять 9 підрозділів; висновків до кожного із розділів (відповідно: сторінки 75-78; 125-130; 185-187); висновків (сторінки 188-200); списку використаних джерел (сторінки 201-237) та додатків (сторінки 237-320).

При цьому загальний обсяг дисертації становить 320 сторінок, із них основний текст займає 283 сторінки.

У вступі дисертації (сторінки 20-30) автором наведені аргументи щодо актуальності теми дослідження (сторінки 20-22), зазначено про її зв'язок з науковими програмами, планами, темами (сторінки 22-23); визначено мету і завдання дослідження (сторінки 23-24); а також об'єкт і предмет (сторінка 24) та методи дослідження (сторінки 24-25).

Крім цього, на сторінці 25 цієї роботи надана інформація про емпіричну базу дослідження; на сторінках 26-28 – про наукову новизну отриманих результатів; на сторінці 28 – про практичне значення отриманих результатів; на сторінках 28-29 – про особистий внесок здобувача; на сторінці 29 – про апробацію матеріалів дисертації та публікації автора, а на сторінці 30 – відомості про структуру та обсяг дисертації, тобто автор у цілому дотримався тих формальних вимог, що пред'являються Міністерством освіти і науки (далі – МОН) України до зазначеного структурного елементу (зокрема, вступу) будь-якої дисертації.

Використавши у вступі загальнонаукові та спеціальні методи дослідження (сторінки 24-25), В. С. Ковальчук довів актуальність, теоретичне і практичне значення своєї роботи (сторінки 20-28 дисертації).

З формальної точки зору можна констатувати, що автор даної роботи правильно обрав відповідно до цього мету дослідження, а також визначив її завдання (сторінки 23-24 дисертації).

Беззаперечними можна вважати й визначені здобувачем об'єкт і предмет даного наукового дослідження (сторінка 24).

Виходячи з отриманих результатів цієї наукової розробки, а також висновків по зазначеній дисертації, достатніми слід визнати й застосовані у ході її розробки методи дослідження (сторінки 24-25).

У такому ж контексті варто оцінити й зібрані В. С. Ковальчуком та використані у змісті дисертації й емпіричні матеріали дослідження (сторінки 25, 241-286).

Важливою також є інформація про апробацію матеріалів даної дисертації (сторінка 29).

Як показало вивчення змісту цієї наукової розробки, у цілому відповідає вимогам й визначена В. С. Ковальчуком структура, обсяг та технічне оформлення даної дисертації.

Оцінка обґрунтованості наукових положень дисертації, їх достовірності та новизни.

Достовірність та наукова обґрунтованість положень, висновків і рекомендацій, що сформульована у науковій роботі В. С. Ковальчука не викликають сумніву.

Зазначена оцінка ґрунтується на результатах опрацьованих здобувачем та використаних у тексті дисертації наукових, навчальних і нормативно-правових джерел (всього 347 найменувань на 37 сторінках) (сторінки 201-237), а також виведених здобувачем на цій основі елементів наукової новизни (всього 9 положень) (сторінки 26-28), кожен із яких відображено в певній рубриці, а саме: вперше - 4 науково обґрунтованих результатів свого дослідження; удосконалено – 3 положення та дістали подальшого розвитку – 2 положення.

Зокрема, *вперше* з'ясовано сутність і зміст поняття «кримінально-процесуальні засади запобігання правопорушенням у сфері виконання покарань» та сформульовано його авторський варіант, який містить у собі елементи не тільки теоретичного, але й прикладного характеру, що можуть слугувати основою для удосконалення законодавчих підходів в Україні з означеної проблематики дослідження (сторінка 26).

Крім цього, здобувачем *удосконалено* методологію дослідження питань, що стосуються кримінально-процесуальних засад запобігання правопорушенням у сфері виконання покарань України, а саме: предметом даного дослідження стала як пенітенціарна злочинність, так і злочинність персоналу органів і установ виконання покарань, а також єдиний детермінаційний комплекс злочинності з означених питань (сторінка 27).

Дістали подальшого розвитку теоретичні підходи щодо стану наукових досліджень, пов'язаних зі змістом кримінально-процесуальних засад запобігання правопорушенням у сфері виконання покарань України, що дало можливість довести актуальність, прикладне значення та необхідність активізації монографічних розробок з означеної проблематики (сторінка 27 дисертації).

Повнота викладу в опублікованих працях положень, висновків і рекомендацій.

Проведений аналіз опублікованих наукових розробок В. С. Ковальчука показав, що основні теоретичні положення, висновки і рекомендації відображені ним в 23 наукових працях, серед яких : 6 статей – у виданнях включених МОН України до переліку наукових фахових з юридичних наук; 1 – стаття у зарубіжному періодичному науковому виданні (Республіка Польща); 12 тез доповідей, оприлюднених на Всеукраїнських та міжнародних науково-практичних конференціях та круглих столах та 4 - інші праці, у яких опубліковані основні наукові результати дисертації (дві колективні монографії та два навчальних посібники).

Виходячи з цього, варто визнати, що кількість праць та інших отриманих результатів цієї наукової розробки, є достатніми для узагальнення та наукового обґрунтування вироблених її автором положень, висновків, рекомендацій і пропозицій по суті досліджуваної проблематики. При цьому необхідно також зазначити, що всі вказані вище наукові здобутки В. С. Ковальчука (23 наукові праці) і за формою, і за змістом та об'ємом відповідають вимогам МОН України, що пред'являються до кожного окремо взятого виду наукових розробок, та у повній мірі кореспондуються і відображають змістовні положення його дисертації.

Крім цього, вивчення як змісту дисертації, так і опублікованих праць дає підстави стверджувати, що зазначене наукове дослідження В. С. Ковальчука проведено самостійно, а апробація матеріалів його дисертації (сторінка 29) здійснена згідно рекомендацій МОН України на 12-ти науково-практичних конференціях та круглих столах, що можна вважати достатнім з огляду оцінки репрезентативності отриманих здобувачем результатів даного дослідження.

Про наукову новизну та практичну цінність цієї дисертації свідчать також й інші її положення, висновки та пропозиції, що відображені у відповідних її розділах і підрозділах.

Зокрема, у розділі 1 «Теоретичні та методологічні підходи, що стосуються змісту кримінально-процесуальних засад запобігання правопорушенням у сфері виконання покарань України», який складається з

3-х підрозділів (сторінки 31-74), до положень, що мають доктринальне та прикладне значення, можна віднести наступні:

1. У підрозділі 1.1. «*Стан наукових досліджень, пов'язаних зі змістом кримінально-процесуальних засад запобігання правопорушенням у сфері виконання покарань*» (сторінки 31-45 дисертації):

- автор обґрунтовано вивів два періоди виникнення та розвитку кримінально-процесуальних засад запобігання правопорушенням у сфері виконання покарань (а) 1991-2012 р. р., коли вказаний напрям суспільних відносин забезпечувався нормами КПК України, який був прийнятий ще у радянську епоху функціонування суб'єктів і учасників кримінального процесу; б) 2013-2023 р. р., на протязі якого предмет даного дослідження лежав у площині діяльності та реалізації норм прийнятого у 2012 році нового КПК України) (сторінка 31);

- дисертант констатував, що у I періоді (1991-2012 р. р.) діяльність суб'єктів кримінального процесу, які представляли сторону обвинувачення, а також судів фактично була зведена до протидії злочинності, а не до її запобігання у формі виконання окремих постанов і ухвал, як це передбачалось на той час чинним кримінально-процесуальним законодавством України та мало на меті усунення, блокування, нейтралізацію тощо детермінант, які сприяли вчиненню конкретно взятого злочину (сторінка 35);

- здобувач вивів особливості реалізації кримінально-процесуальних засад запобігання правопорушенням у сфері виконання покарань (сторінки 36-38);

- автор вдало використав у тексті дисертації зібрані з цього приводу емпіричні матеріали дослідження (сторінки 38-39);

- висновок дисертанта про те, що без законодавчо закріплених обов'язків для сторони обвинувачення у кримінальному провадженні (дізнавачів, слідчих і прокурорів) та суддів щодо виявлення та процесуального реагування на встановлені при цьому причини і умови, які сприяли виникненню та реалізації злочинного замислу винної особи, практично неможливо підвищити рівень

ефективності запобіжної діяльності у сфері виконання покарань та знизити питому вагу рецидиву у загальній структурі злочинності в Україні (сторінка 45).

2. У свою чергу, у підрозділі 1.2. «Поняття кримінально-процесуальних засад запобігання правопорушенням у сфері виконання покарань» (сторінки 78-98 дисертації) до найбільш цінних у теоретичному та практичних аспектах слід віднести такі результати цієї роботи:

а) висновок, зроблений дисертантом на сторінках 47-48 про те, що не дивлячись на те, що на всіх рівнях (нормотворчому, правозастосовному, організаційному, т. ін.) ведеться мова про наявність в нашій державі системи спеціально-кримінологічного запобігання кримінальним правопорушенням, але у чинному законодавстві України галузь такої діяльності названо не сферою запобігання, а сферою протидії злочинності, що в останньому випадку зводить потенціал можливості такого виду суспільної профілактики лише до реагування правоохоронних органів, включаючи й суб'єкти слідчої профілактики, на юридичні факти злочинної діяльності, а не на її випередження, обмеження, усунення тощо тільки на стадії готування до вчинення кримінального правопорушення, або замаху на нього (ст. ст. 14, 15 КК);

б) здійснений автором аналіз системоутворюючих ознак виведеного ним поняття «кримінально-процесуальні засади запобігання правопорушенням у сфері виконання покарань» (сторінки 49-56);

в) науково обґрунтована позиція здобувача щодо доповнення ч. 1 ст. 6 КВК словосполученням «яка унеможливорює вчинення засудженим у подальшому будь-якого кримінального правопорушення» (сторінка 57);

г) позиція дисертанта про те, що кримінально-процесуальне запобігання у сфері виконання покарань – це не стільки участь у кримінальному провадженні, власне у кримінальному процесі, скільки й кримінологічна діяльність, яка обумовлена метою і завданнями зазначених видів суспільної діяльності та процесу виконання – відбування покарань (сторінка 57);

д) висновок автора про те, що кримінально-процесуальні засади запобігання правопорушенням у сфері виконання покарань України є невід'ємною

та об'єктивно обумовленою частиною більш об'ємної суспільної діяльності, яка об'єднана нормами кримінального права, процесу і кримінально-виконавчого права, та на науковому і нормативно-правовому рівнях називається «запобігання кримінальним правопорушенням», що варто усім суб'єктами наукового та правозастосовного спрямування враховувати при розробці та обґрунтуванні підходів, позицій і положень, висновків тощо з означеної тематики (сторінка 59).

3. Натомість, у підрозділі 1.3. *«Методологія дослідження питань, що стосуються кримінально-процесуальних засад запобігання правопорушенням у сфері виконання покарань»* (сторінки 59-74 дисертації) у цьому контексті до таких важливих положень даного дослідження можна віднести ті із них, що, зокрема, стосуються означеної проблематики, а саме:

1) позиція автора про те, що зміст методів наукового пошуку розкривається у даній розробці не шляхом аналізу існуючих на науковому рівні методологій дослідження, а через пояснення сутності, ролі і місця тих чи інших використаних у дисертації методів і засобів пізнання соціально-правових явищ та процесів, пов'язаних із з'ясуванням змісту її предмета – кримінально-процесуальних засад запобігання правопорушенням у сфері виконання покарань (сторінка 59);

2) акцентування здобувачем уваги на тому факті, що методологічну основу даної наукової розробки склав діалектичний метод, за допомогою якого з'ясовано сутність і зміст предмета цього доктринального пошуку та доведено його об'єктивний зв'язок із запобіжною діяльністю, який, у свою чергу, детермінований соціально-правовою природою злочинності, особливостями соціальної профілактики, що сформовані у різних галузях кримінально-правових наук (кримінальному, кримінально-процесуальному та кримінально-виконавчому праві і ОРД), а також координаційною функцією органів прокуратури з означених питань (ст. 25 Закону України «Про прокуратуру») (сторінка 61);

3) апелювання дисертанта до того факту, що для підтвердження його авторської позиції у ході даного дослідження були використані деякі

соціологічні методи пізнання сутності і змісту кримінально-процесуальних засад запобігання порушенням у сфері виконання покарань України, у тому числі й розроблена для цього анкета анонімного опитування, учасниками якого на добровільних засадах стали прокурори, судді, слідчі та адвокати, які мали безпосереднє відношення до процесу розгляду кримінальних проваджень, як у цілому, так і в процесі виконання – відбування покарань. (сторінка 63);

4) узагальнені автором висновки та позиції з низки проблемних питань, що стосуються досліджуваної у дисертації проблематики (сторінки 64-67);

5) виведене здобувачем теоретичне і практичне значення сформульованого ним поняття «методологія дослідження питань, що стосуються кримінально-процесуальних засад запобігання правопорушенням у сфері виконання покарань» (сторінка 74).

До таких, що витікають із змісту підрозділів та відображають їх сутність, слід віднести в цілому й висновки до розділу 1 (сторінки 75-78 дисертації).

У розділі 2 **«Кримінологічна характеристика кримінальних правопорушень, які вчиняються у сфері виконання покарань»**, який складається з 3-х підрозділів (сторінки 79-125), до найбільш цінних у теоретичному та практичних аспектах можна віднести наступні положення дисертації В. С. Ковальчука, а саме:

1. У підрозділі 2.1. *«Сучасний стан, рівень та інші кримінологічно значущі показники і особливості пенітенціарної злочинності та злочинності персоналу колоній»* (сторінки 79-95):

- позиція здобувача про те, з яких підстав у цій роботі обумовлений розгляд даного питання (сторінки 79-80);

- виведені дисертантом кримінологічно значущі відомості про стан, рівень, структуру та інші показники злочинності у сфері виконання покарань України, які мали місце у 1991-2023 р. р. (сторінки 81-91);

- висновок автора про те, що у ході розгляду кримінального провадження важливо встановлювати причини і умови, які сприяли вчиненню засудженими злісної непокори адміністрації УВП, з тим, щоб не допустити притягнення до

кримінальної відповідальності невинуватих осіб та забезпечити таким чином належне виконання визначених у КПК України загальних засад кримінального провадження (ст. 7) (сторінка 93);

- позиція здобувача відносно того, що знання учасниками сторони обвинувачення у кримінальному провадженні стану, рівня та інших кримінологічно значущих показників і особливостей пенітенціарної злочинності та суспільно небезпечної та караної діяльності персоналу колоній – це необхідна та об'єктивно детермінована умова успішного вирішення ними закріплених у законі завдань кримінального процесу і слідчої профілактики в Україні (сторінка 94).

2. У підрозділі 2.2. *«Детермінанти, що спричинюють та обумовлюють вчинення кримінальних правопорушень у сфері виконання покарань, які пов'язані з кримінально-процесуальною діяльністю»* (сторінки 95-109):

а) висновок автора про те, що у контексті з'ясування процесу детермінації причин і умов, які стали наслідком прогалин і низького рівня здійснення кримінального процесу за фактами вчинення кримінальних правопорушень у сфері виконання покарань України, наукові розробки, авторами яких були учені кримінально-виконавчого та адміністративно-правового спрямування, вказана проблема досліджена поверхнево та безсистемно (сторінка 95);

б) виведені здобувачем детермінанти, що спричинюють та обумовлюють вчинення кримінальних правопорушень у вказаній галузі суспільних відносин та які пов'язані з кримінально-процесуальною діяльністю (сторінки 99-105);

в) позиція дисертанта відносно особливого проблемного місця у переліку детермінант, пов'язаних зі здійсненням слідчої профілактики у вказаній галузі суспільних відносин, так званого прокурорського нагляду за додержанням законів в органах і УВП, який передбачений ст. 22 КВК та ст. 26 Закону України «Про прокуратуру» (сторінка 105);

г) обґрунтування автором теоретичного та практичного значення сформульованого ним поняття «детермінанти, що спричинюють та обумовлюють вчинення кримінальних правопорушень у сфері виконання

покарань, які пов'язані з кримінально-процесуальною діяльністю» (сторінки 106-107);

д) висновок дисертанта про те, що при розробці на всіх рівнях відповідних заходів, спрямованих на виявлення, усунення, блокування тощо детермінант злочинності у сфері виконання покарань України, в обов'язковому порядку слід враховувати й ті із них, які стали наслідком прорахунків та інших недоліків в діяльності учасників сторони обвинувачення у кримінальних провадженнях за фактами вчинення кримінальних правопорушень в процесі виконання – відбування покарань, позаяк останні відіграють свою специфічну роль у детермінаційному комплексі причин і умов, які сприяють формуванню та реалізації протиправної поведінки винних осіб, а тому об'єктивно потребують відповідного реагування зі сторони суб'єктів кримінального процесу (сторінка 109).

3. У підрозділі 2.3. «*Кримінологічна характеристика особи злочинця, що вчиняє кримінальні правопорушення у сфері виконання покарань, яка має юридичне значення у кримінальному провадженні*» (сторінки 109-125):

1) твердження автора про те, що на доктринальному рівні створено належне прикладне підґрунтя для оцінки правової діяльності суб'єкта кримінального правопорушення на всіх стадіях кримінального процесу, що важливо у тому числі у контексті підвищення рівня слідчої профілактики та розробки ефективних заходів, спрямованих на нейтралізацію, блокування, усунення тощо причин і умов, які сприяли формуванню та реалізації злочинної поведінки конкретно взятим суб'єктом у процесі виконання – відбування покарань (сторінка 110);

2) позиція здобувача щодо наявності у кримінально-виконавчому законодавстві України низки правових норм, у яких мова ведеться про сукупність відомостей щодо особи засудженого, які є важливими у сенсі процесу його виправлення і ресоціалізації (сторінки 111-112);

3) висновок дисертанта про те, що системний підхід дозволить більш ефективно, раціонально та цілеспрямовано використовувати потенційні правові

можливості суб'єктів спеціально-кримінологічного запобігання злочинам не тільки у ході реалізації заходів кримінологічної профілактики, але й при виконанні своїх, суто статутних (відомчих), завдань (ст. 1 КВК, ст. 2 КПК, ст. 1 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність», т. ін.) (сторінка 114);

4) виведений автором кримінологічний портрет (зокрема, здійснена кримінологічна характеристика) суб'єктів протиправної та кримінально караної поведінки у зазначеній галузі суспільної діяльності (сторінка 114-121);

5) здійснений здобувачем аналіз системоутворюючих ознак, які складають зміст авторського поняття «кримінологічна характеристика особи злочинця, що вчиняє кримінальні правопорушення у сфері виконання покарань, яке має юридичне значення у кримінальному провадженні» (сторінки 121-124);

До таких, що витікають із змісту підрозділів та відображають їх сутність, слід визнати в цілому й висновки до розділу 2 (сторінки 125-130 дисертації).

У розділі 3 «Головні напрями удосконалення правового механізму кримінально-процесуальних засад запобігання правопорушенням у сфері виконання покарань України», який складається з 3-х підрозділів (сторінки 131-184), до найбільш цінних у теоретичному та практичних аспектах можна віднести наступні положення дисертації В. С. Ковальчука, що відображені, зокрема :

1. У підрозділі 3.1 «Сучасна державна політика з питань, що стосуються кримінально-процесуальних засад запобігання злочинам» (сторінки 131-147):

- констатація автором того факту, що досі на доктринальному рівні й надалі здійснюється так звана «війна» термінів, що стосуються запобігання злочинам, яка у тому числі має своє вираження і на законодавчому рівні, де вони або ототожнюються, або заміняються один одним, або вживаються одночасно, що вкрай негативно впливає й на сучасний стан слідчої профілактики у сфері виконання покарань України, яка здійснюється у ході розгляду кримінальних проваджень, а також виступає однією з корелянт

детермінаційного комплексу причин і умов, що сприяють вчиненню злочинів у зазначеній галузі суспільних відносин (сторінка 132);

- висновок здобувача про те, що на сьогодні чинне кримінально-процесуальне законодавство, на жаль, не зорієнтовано на реалізацію завдань, пов'язаних із запобіганням кримінальним правопорушенням, зокрема у частині зменшення рівня повторної та рецидивної злочинності, що, у свою чергу, виступає однією з корелянт детермінаційного комплексу причин і умов як загального, так і спеціального (у даному випадку – у сфері виконання покарань) характеру, які сприяють формуванню протиправної мотивації осіб та її реалізації в процесі виконання – відбування покарань (сторінка 133);

- виведені дисертантом пріоритети реформування органів і установ виконання покарань та інших правоохоронних органів, включаючи учасників сторони обвинувачення у кримінальному провадженні (сторінки 135-140);

- встановлені автором правові прогалини, які мають місце у Стратегії реформування пенітенціарної системи України на період до 2026 року (сторінки 142-145);

- висновок здобувача про те, що без видозміни чинного законодавства України з означених питань, як форми реалізації державної політики у сфері запобігання та протидії злочинності, на практиці вкрай складно здійснювати реалізацію тих заходів, які спрямовані та мають на меті ліквідувати, усунути, блокувати тощо детермінаційний комплекс причин і умов, які їй сприяють (сторінка 147).

2. У підрозділі 3.2 *«Зміст позитивного зарубіжного досвіду, що пов'язаний з кримінально-процесуальними засадами запобігання злочинам у сфері виконання покарань»* (сторінки 147-166):

а) здійснена автором класифікація міжнародно-правових актів, які стосуються зазначеної тематики дослідження (сторінки 149-150);

б) висновок здобувача відносно того, що якщо враховувати результати проведеного аналізу деяких міжнародно-правових актів, пов'язаних із змістом запобігання і протидії злочинності, а також сучасну доктрину правового

порядку в Україні \ та українську доктрину співвідношення міжнародного і національного права і змістовну спрямованість стратегії протидії злочинності, які розроблені на науковому рівні, то слід констатувати, що постановка питання щодо кримінально-процесуальних засад запобігання кримінальним правопорушенням, зокрема і в сфері виконання покарань, є на сьогодні об'єктивно обумовленим завданням як нормами міжнародного права, так і практикою їх реалізації за кордоном (сторінки 153-154);

в) твердження дисертанта про те, що інститут «причин і умов злочинності» має право на існування як пріоритетна категорія зазначеної галузі юриспруденції. При цьому варто мати на увазі, що не у всіх зарубіжних країнах у кримінально-процесуальному законодавстві є прямі норми, які стосуються обов'язку щодо виявлення детермінант, що сприяли вчиненню кримінальних правопорушень, але необхідність слідчої профілактики у цьому напрямі витікає або зі змісту закріплених у законі принципів, або із загальних засад досудового розслідування, або з процесу доказування (сторінка 154);

г) висновок автора про те, що якщо у цілому узагальнити законодавчі акти, що регулюють кримінальний процес у ФРН, Франції, Англії та США, то про кримінологічні аспекти у зазначеній суспільній діяльності можна говорити лише у контексті змісту попереднього розслідування кримінальних проваджень (сторінка 159);

д) висновок здобувача про те, що у ході гармонізації національного законодавства до кращих світових стандартів у сфері запобігання та протидії злочинності, а також у галузі кримінально-виконавчої діяльності, у тому числі шляхом застосування існуючих правових ресурсів кримінального процесу, Україна має враховувати позитивну практику їх реалізації, уникаючи при цьому помилок з означеної проблематики, а також чітко дотримуючись положень ст. 8, ст. 9 Конституції України та інших законодавчих джерел, які регулюють питання укладення нашою державою міжнародно-правових договорів (угод, зобов'язань, т. ін.), та формуються на основі принципу верховенства права (сторінка 166).

3. У підрозділі 3.3 «Підвищення рівня координації та взаємодії суб'єктів кримінально-процесуальної діяльності у контексті запобігання вчинення правопорушень у сфері виконання покарань» (сторінки 166-184):

1) позиція автора про те, що взаємодія при проведенні кримінального провадження у сфері виконання покарань передбачає спільну узгоджену за цілями, завданнями та функціями діяльність, як елементів певної системи (зокрема, системи учасників сторони обвинувачення у кримінальному провадженні), так і декількох систем (наприклад, слідчого з керівництвом ДКВС України), тобто взаємодія в обов'язковому порядку передбачає організаційну складову у спільній діяльності, причому і кримінально-процесуальній, і кримінологічній, і кримінально-виконавчій (сторінка 169);

2) висновок здобувача про те, що крім координації діяльності інших учасників сторони обвинувачення у кримінальному провадженні, прокурор об'єктивно вимушений взаємодіяти й з іншими залученими згідно закону, учасниками кримінального процесу та спеціально-кримінологічного запобігання злочинам (сторінки 169-181);

3) позиція дисертанта про те, що на сьогодні у сфері виконання покарань України склалась парадоксальна ситуація, сутність якої полягає у тому, що на всіх рівнях (законодавчому, доктринальному, організаційно-управлінському, т. ін.) вживають різні за змістовним спрямуванням і об'ємом терміни, типу «пенітенціарна система» (політика, установи тощо) та «державна політика у сфері виконання покарань і пробації України», що також виступає однією з кореляційних детермінант злочинності, яка має місце у процесі виконання – відбування покарань, у силу того, що вказані терміни є не в повній мірі тотожними (сторінка 176);

4) висновок автора про те, що діяльність щодо усунення, блокування, нейтралізації тощо детермінаційного комплексу причин і умов, що сприяють незадовільному стану правопорядку та вчиненню у зв'язку з цим кримінальних правопорушень у сфері виконання покарань України, які набули загрозливих тенденцій для процесу виконання – відбування покарань ще з часів її

незалежності (1991 р.) та тривають дотепер, є очевидною та об'єктивно обумовленою реальною ситуацією, у яких функціонують органи та установи виконання покарань та потребують у зв'язку з цим активізації та видозміни зусиль суб'єктів кримінального процесу та спеціально-кримінологічного запобігання злочинам (сторінка 180);

5) здійснений здобувачем аналіз системоутворюючих ознак, що складають зміст сформульованого авторського поняття «взаємодія суб'єктів кримінально-процесуальної діяльності у контексті запобігання вчиненню правопорушень у сфері виконання покарань» (сторінки 183-184).

Такими, що у цілому витікають із змісту підрозділів та відображають у загальному сутність питань, які визначені у їх назвах, можна вважати й висновки до розділу 3 (сторінки 185-187).

У цілому такими, що відповідають вимогам МОН України, можна визнати й висновки по цій науковій розробці (сторінки 188-200).

Відповідно до формальних вимог МОН України, оформлено здобувачем список використаних у цій дисертації джерел (347 найменувань на 36 сторінках) (сторінки 201-237).

У дисертації є, крім цього, відповідні 17 додатків (сторінки 238-320).

Разом з тим, варто зазначити, що у дисертації В. С. Ковальчука є ряд *дискусійних та спірних положень, рекомендацій і висновків*, які виявлені у ході вивчення цієї роботи та мають стати одним із елементів предмету її захисту і зобов'язують здобувача навести додаткові аргументи з приводу своєї позиції по суті проблематики, а саме:

1. У Вашій роботі ключовим словосполученням, яке використовується практично у всіх її підрозділах, є словосполучення «слідча профілактика».

Проте в дисертації не тільки не дано його змістовного пояснення, але й не виведено авторське поняття з цього приводу, у урахуванням особливостей кримінально-виконавчих правовідносин.

Якби автор даного наукового дослідження сформулював свій власний погляд на зміст і сутність, а також про роль і місце слідчої профілактики у

системі запобігання злочинам у сфері виконання покарань України, то у цілому отримані здобувачем результати його пошуку тільки виграли б та набули б більш презентабельного вигляду.

2. У розділі 3 своєї роботи «Головні напрями удосконалення правового механізму кримінально-процесуальних засад запобігання правопорушенням у сфері виконання покарань України» Ви ведете мову про удосконалення правового механізму запобігання кримінальним правопорушенням у сфері виконання покарань України, проте не виокремлюєте загальновизнані в кримінології напрями (види) такого виду соціальної профілактики (сторінки 131-184).

Зокрема, дисертанту варто було б у ході розкриття змісту запобіжної діяльності у даній галузі суспільних відносин акцентувати однакову увагу на заходах як спеціально-кримінологічного, так і загально-соціального запобігання злочинам, що важливо з огляду застосування до вирішення існуючих на практиці проблем системного методу пізнання соціально-правових явищ і процесів, що характерні для сфери виконання покарань.

3. Загальновідомо, що у змісті будь-яких суспільних відносин пріоритетне місце займають їх суб'єкти.

Проте, у даній роботі відсутній спеціальний підрозділ, який би стосувався характеристики суб'єктів запобіжної діяльності, яка здійснюється у процесі виконання – відбування покарань, що є необхідним елементом кримінологічних досліджень.

Виходячи з цього, хотілося б почути від здобувача, на чому ґрунтується такий підхід, позаяк запобігання кримінальним правопорушенням у сфері виконання покарань передбачає участь у цій діяльності не тільки суб'єктів соціально-кримінологічного, але й загальносоціального запобігання.

4. У Вашій роботі є спеціальний підрозділ, який присвячений методології дослідження. При цьому це питання розкрито дещо не в унісон аналогічним науковим пошукам, позаяк у більшій мірі стосується характеристики не

усталеним в науці методам, засобам і прийомам вивчення змісту предмета дисертації, а власним методологічним підходам з означеної проблематики.

Враховуючи зазначене, здобувачу слід було б у підрозділі 1.3. «Методологія дослідження питань, що стосуються кримінально-процесуальних засад запобігання правопорушенням у сфері виконання покарань» (сторінки 59-74) пояснити, чому було обрано такий підхід, позаяк це має прикладне значення з точки зору оцінки отриманих у ході даного дослідження результатів.

5. Апелюючи (постійно) в роботі до положень ч. 2 ст. 19 та ст. 92 Конституції України, відповідно до яких діяльність суб'єктів слідчої профілактики має регулюватись лише законом, дисертант у кінцевому підсумку, так і не дав остаточної своєї відповіді, чи легітимною (правомірною) є діяльність прокурорів, які здійснюють процесуальне керівництво досудовим розслідуванням у кримінальних провадженнях, включаючи й у сфері виконання покарань, та дають письмові вказівки слідчим щодо встановлення причин і умов, які сприяли вчиненню конкретного злочину, керуючись при цьому наказами Офісу Генерального прокурора.

Слід зазначити, що відповідь на це питання є принциповою, позаяк від цього залежить на практиці перспективи і спрямованість запобіжної діяльності на практиці.

6. У даній роботі майже у всіх її підрозділах є науково обґрунтовані пропозиції щодо усунення існуючих у сфері виконання покарань України проблем з питань запобігання кримінальним правопорушенням, що дещо «перевантажує» зміст дисертації практичною складовою та, одночасно, звужує її теоретичні аспекти.

Без сумніву, пропозиції до видозміни чинного законодавства України у сьогоденні, особливо в умовах воєнного стану, є слухними, але їх можна було б об'єднати і систематизувати за певними критеріями, зменшивши їх кількість таким чином у разі.

Більш того, такий підхід дав би можливість дисертанту за рахунок цього збільшити аргументованість і обґрунтованість сформульованих ним авторських положень і висновків.

Проте, не дивлячись на вказані вище зауваження, слід констатувати, що вони носять теоретико-пізнавальний та рекомендаційний характер і **суттєвого впливу на отримані в ході даного дослідження результати не мають**, як, власне, і в цілому **не впливають** на високий рівень проведеного здобувачем наукового пошуку.

Відсутність порушень академічної доброчесності. Під час аналізу рецензованої дисертації та опублікованих праць Ковальчука В.С. фактів порушення академічної доброчесності (плагіату, фальсифікацій, фабрикацій тощо) не виявлено. У роботі наявні посилання на джерела інформації у разі використання ідей, тверджень і відомостей; дотримано вимоги норм законодавства про авторське право; надано достовірну інформацію про результати наукової діяльності; використані методики дослідження та джерела інформації містять відповідні посилання. Дисертація є завершеною, самостійно виконаною роботою, що має вагоме теоретичне і прикладне значення.

Висновок: дисертація Ковальчука Володимира Степановича «Кримінально-процесуальні засади запобігання правопорушенням у сфері виконання покарань України - Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису», що подана на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.08 – кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право є:

1. Завершеним особистим рукописом, у якому вирішено наукове завдання, що склало зміст предмета даного дослідження.
2. Такою, що відповідає спеціальності 12.00.08 – кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче

право, а також вимогам п.п. 9,10,11 « Порядку присудження наукових ступенів» затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. № 567 (зі змінами внесеними згідно з Постановами КМУ № 607 від 15.07.2020 року), а її автор – Ковальчук Володимир Степанович заслуговує на присудження йому наукового ступеня кандидата юридичних наук за обраною спеціальністю.

Офіційний опонент:

**Завідувач кафедри кримінального права та кримінології
Одеського державного університету внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, професор**

Віктор КОНОПЕЛЬСЬКИЙ

ПОГОДЖЕНО:

**Проректор Одеського державного університету внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, професор**

Максим КОРНІЄНКО